

Kronika

Nu har Nato visat sina kort. Slutsatsen måste bli att vi inte ska lägga ner det svenska försvaret, skriver Knut Carlqvist.

Vadå beredskap?

En gång i tiden stod det i telefonkatalogen: Varje meddelande om att landet ska uppgivas är falskt. Det var, åtminstone officiellt, försvarsdoktrinen. När de orden plockades bort minns jag inte, men det var för något decennium sedan. Höga vederbörande började finna dem besvärande. Sedan dess står det öppet om vi ska lägga oss platt.

Ändå övade vi. Vi försvarade Roslagen efter en sovjetisk landsättning i Gävlebukten och hade sovjetiska fallskärmsjägare i ryggen. Vi marscherade nattetid och ägnade småtimmarna åt att kamouflera täkten och dra kabel. Vi försvarade Bergslagen, ställde radiobussar på bergknallarna och drog ännu mera tråd. Till slut gick vi i ställning i Värmland i minus 30 grader och eldade dieseltrågen med blåslampa för att få bilarna till starta.

Det allvarliga med haveriet i Jugoslavien är att fler än president Milosevic inser att Nato inte har kapacitet att komma till undsättning.

Värmland var den sista försvarslinjen och vi hade ryggen mot Kölen. En sak lärde jag mig i Värmland.

det skulle inte vara lätt att erövra Sverige om befolkningen var inställd på att försvara sig. Och det var inget fel på regubbarna, det fanns inga problem som de inte grejade och då var de ändå inte under press.

På den tiden hänades generalen Nils Sköld i den liberala pressen för att han hävdade att landet kunde försvaras av vad som döptes till "sega gubbar", det vill säga landets manliga befolkning i vapen. Sköld försvarade arméns betydelse men politikerna lät sig imponeras av vad som var hi-tech. Miljardrullningen till JAS fick ersätta en långsiktig uppbyggnad av den defensiva kapaciteten, luftvärnet och det markbaserade robotförsvaret. Nu föreslår riksdagen att försvaret mer eller mindre skrotas. Värnplikten är i fara och om den tas bort blir det svårt att återinföra den. Men som politikerna sedan ett antal decennier inte är inställda på att försvara territoriet är det inget att undra över. Möjligen borde miljö- och vänsterpartister som motsätter sig ett gemensamt europeiskt försvar fundera på om de också ska lägga ner det svenska.

Kriget i Jugoslavien visar att en erövare inte kan betvinga ett land från luften. De jugoslaviska MIG-planen har knappt lämnat marken, de är i praktiken värdelösa. De pengarna borde ha satsats på luftvärnet. Potentiella angripare drar sig för invasion. Det betyder, paradoxalt nog, att våra möjligheter att försvara Sverige är bättre än någonsin.

Nato kommer förstas inte att angripa Sverige inom över-skådlig tid. Det allvarliga med haveriet i Jugoslavien är att fler än president Milosevic inser att Nato inte har kapacitet att komma till undsättning och att om Nato kommer, så riskerar mottagaren att få sin infrastruktur, sina kraftverk och dammar bombade till grus. Natos styrka har varit dess defensiva roll: Bråka inte med oss! Nu är kortet lagt.

Hoten i dagens Europa är länkade till det stora maktprojekt som är EU:s bakside (om frihandeln är framsidan). EU har i sig inga ambitioner att bli en ny supermakt, men en del medlemsländer hoppas att EU ska ge dem muskler och agerar som om de fått det. Vi har gott om latenta etniska och regionala konflikter och Nato är, visar det sig nu, inte förmögat att stävja dem. Tvärtom, notan på 5-600 miljarder från aktionen i Jugoslavien kommer effektivt att avskräcka från nya korståg, samtidigt som östutvidgningen skjuts på en obestämbar framtid.

I ett Europa med växande rivaliteter är det förnuftigt att se om sitt hus. Vi har inte ett försvar för att slåss, vi har det för att slippa slåss. Det är vad pacifister och defaitistiska politiker har så svårt att inse.

27 maj 1999

KNUT CARLQVIST

Korven, katten och colaburken

Varför uppröras över opinionsundersökningarna? Alla vet ju att de är fejkade, skriver Anders R Olsson.

Av massmedias alla lättköpta nyheter är opinionsmätningar en av de billigaste. Mer lättköpta är nog bara nyheter av typ "Här kan mördaren ha strypt Veronica, 17!", som kvällstidningsreportern tar till när han inget har att berätta.

Det finns opinionsmätningar som har ett värde, men de är ovanliga. Orsakerna till eländet är flera, låt mig nämna tre.

1. Frågaren kan för lite för att ens ställa rätt fråga.

När Ordfront Magasin i vintras gjorde en mätning på temat "Stämmer eliternas åsikter med folkets?" förvånades de svarande ta ställning till påståendet "Grundlagsskyddad yttrandefrihet måste införas även på privata arbetsplatser". Varken Ordfront, som enligt sina stadgar är "en obunden ideell kulturförening för yttrandefrihet och demokrati", eller de svarande kände till att grundlagsskyddad yttrandefrihet redan gäller för alla människor på alla arbetsplatser. (Möjligen syftade Ordfront på efterforskningsförbudet, som finns i offentlig sektor men inte i privat.)

Massmedia envisas med att fråga vilka partiledare medborgarna "har förtroende för?". Jag fick själv en gång denna fråga per telefon och begärde ett förtydligande:

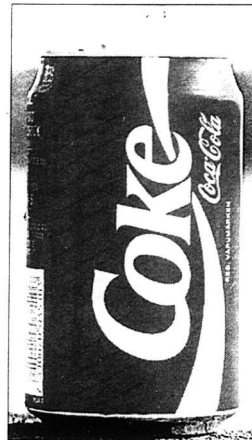
"Å Alf Svensson. Jag tänker aldrig rösta på honom. Jag uppfattar honom som ärlig i den meningen att han vill genomföra sitt politiska program och är samtidigt övertygad om att det skulle försämrare/försvåra tillvaron för folkmajoriteten om han försökte. Privat är han säker omhederlig och jag skulle utan vidare anlita honom som barnvakt. Ska jag då svara Ja eller Nej?"

Frågaren visste inte vad han frågade efter. Och vad visar då mätresultatet?

2. Svararen kan för lite, men svarar ändå.

Ta energipolitiken, ett typiskt svarhanterat område. Ska vi satsa på olja, kol, kärnkraft, förnyelsebart - eller mera på energisparande? Amerikanska undersökningar visar att människor ändå i hög grad svarar, att de kan ytterst lite i sak och att de inte svarar konsekvent från den ena mätningen till den andra trots att de försöker.

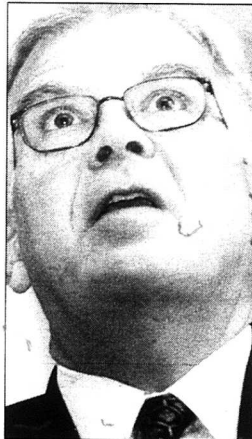
Om okungheten är tillräckligt stor hjälper det alltså inte hur frågorna ställs. Sedan svenska nyhetsmedia i ett par decennier har presenterat muslimer som bloddrygande, fanatiska kvinnoplågare finns det ingen fråga om muslimer som fungerar. Svenska folket framstår med nödvändighet som mer högerextremt än det egentligen är (46 procent är emot moské-byggen i Sverige, visar en mätning. Med

OTTE SUNDHOLM/OLIO

Lobbyisters och populisters bruk av opinionsmätningar är välkänt. Frågar man om myndigheterna bör samköra sina personregister i större utsträckning får man ett rött svar. Frågar man om de bör använda den information de förfogar över för att avslöja skatte- och bidragsfusk blir det ett kraftfullt Ja. Frågar man Ljunggren eller undertecknad om något vi inte behåskar, och därtill avgränsar svarsalternativen till Ja och Nej, blir också vi får i skocken.

Den rike manipulören kan beställa fler och statistiskt snyggare opinioner än den fattige.

OTTO JOHNS ENSTROM/PRESSSENS BILD

Varje opinionsmätning måste således värderas för sig. Frågas om Coke är godare än Pepsi kan utfallet - om svarsalternativen inkluderar "lika goda" och "vet ej" - tas på allvar. Frågas om det är bättre att gå med i EMU än att framdeles leva i hyddor med stampat jordgolv bör man höja ett varnande finger.

Plänbokens tjocklek har också betydelse. Ordfront Magasin ställde en lång rad frågor till relativt få personer, varför felmarginalen blev bred. Det är dyrare att fråga många. Den rike manipulören kan beställa fler och statistiskt snyggare opinioner än den fattige. Kvaliteten på Ordfronts frågor var ojämn. De fungerande frågorna fick några överraskande svar - ingen trodde väl ändå att de rika ville ha inkomsttjänning? - men förtjänade likväl i denna hyckleriets glansålder att publiceras.

De bästa nyheterna är ofta de som alla redan känner till. Den legendariske Anatolij Rubinov, under Sovjettiden undersökande journalist på Literaturnaja Gazeta, berättade en gång hur han avslöjade fusket med korven. Denna korv (vars namn jag glömt) som Rubinov och otaliga andra ryssar en gång älskat smakade med åren allt sämre. Tjufslut var den oätliga. Rubinov kunde inte som en väst-journalist undersöka saken: Vilka råvaror? Vilken tillverkningsprocess? Fakta om förvaring och transporter? Korvfabrikens direktör hade makt att stoppa all information och därtill kontakter i partitoppen. En färlig motståndare, således.

Rubinov tog lärsna till hjälp. Han bad i försiktiga ordalag kattägarna bland dem att 1) köpa en bit korv, 2) erbjuda katten den, 3) fotografera kattens reaktion och 4) skicka in bilden till tidskriften. Han fick in ungefär 2 000 bilder. På nästan samtliga vände katten i avsmak huvudet bort från matskålen. Detta redovisades, varpå alltför många människor offentligt vågade instämma i katternas uppfattning. Så tvingades fabriken att åter börja leverera ätlig korv.

Det är vad jag kallar en opinionsundersökning.

ANDERS R OLSSON

Gör Pepsi-testet. Varje opinionsundersökning måste värderas för sig. Vad är alternativet till Alf Svensson?

tanke på vår utrikesrapportering är siffran förvånande låg.)

3. Flertalet opinionsmätningar genomförs av partsintressen.

Bland har partsintressena stöd i opinionen. I andra fall måste de skrivas till frågan ordentligt för att få önskat svar. Här uppstår ofta förvirring. När Ordfront Magasin lanserade den ovan nämnda mätningen om eliten kontra folket gick Stigbjörn Ljunggren in i taket: "De är inte ett dugg intresserade av att låta folket bestämma. De har politiska syften och agerar oohederligt."

Sedan George Gallup på 1930-talet lanserade opinionsmätningarna har de ständigt använts i manipulerande syften. När Ljunggren själv berättar att folket inte tycker om grundlagens meddelarskydd ("61 procent anser att tjänstemän inte bör få avslöja hemligheter för journalister") vet han att svaret är beställt genom frågans formulering. Hade man istället frågat om tjänstemän bör få avslöja vissa typer av hemligheter - dock inte känsliga personuppgifter - när det är nödvändigt för att avslöja allvarliga missförhållanden, då hade man inte fått några 61 procent emot.